

Hvad med arbejderne og '68?

Chris Holmsteds diskussionsoplæg i AH 2008/2 er godt og berører væsentlige sammenhænge i forholdet mellem (unge) arbejdere og “ungdomsoprøret”. Men det er ikke differentieret nok, idet der er en del aspekter i dette forhold, som peger i forskellige retninger. De kræver yderligere diskussion, også fordi forskellige forhold skiftede betydning undervejs i “oprørets” udvikling. Vi kan sikkert hurtigt blive enige om, at det for alt for mange unge med en borgerlig baggrund kun var en fase i deres ungdom, der satte sig få spor i deres bevidsthed eller adfærd – man kan måske sammenligne denne gruppe med “vandrefuglene” fra omkring 1900 i Tyskland. Bagefter indså de, at oprøret ikke betød så meget, og at man måtte tilpasse sig de bestående forhold. Det lykkedes for de fleste, og beundringen for folk, der kom fra en arbejderklassebaggrund, forsvandt hvilket forstærkedes af, at de traditionelle arbejderpartiers (Socialdemokratiet og DKP) indsats blev nedvurderet. Den traditionelle modsætning mellem arbejdere og borgerskab blev for deres vedkommende aktualiseret til et modsætningsforhold til, en klassemæssigt betinget foragt for de to partier. På Handelshøjskolen kunne man godt være SF’er eller VS’er men helst ikke Socialdemokrat eller kommunist – det lugtede af Grøn Cecil og polyester.

Det er én side af sagen. En anden er, at den strejkebølge, der gik gennem Danmark i 1970’erne i kølvandet på “ungdomsoprøret”, fik opbakning af bl.a. unge med en borgerlig baggrund.

De deltog i dannelsen af støttegrupper, udgav strejkeaviser og andet materiale, oprettede 1.-maj-fonden, der var vigtig i forbindelse med de spontane småstrejker. Disse unge betød naturligvis ikke så meget for strejken på Berlingske Tidende eller for stilladsarbejdernes, her var der tale om grupper af arbejdere, der havde en lang erfaring og ikke brug for hjælp; plattedamerne på Den Kongelige Porcelænsfabrik manglede denne baggrund, de havde brug for al mulig støtte og fik den. Naturligvis var deres egen indsats afgørende – at de sad på gaden og malede paptallerkener betød noget for den folkelige støtte. Der var en del konflikter af denne type, og det er ikke nogen tilfældighed, at de fandt sted efter “ungdomsoprøret”, hvor spontaniteten betød meget. Materiale om dem findes på ABA.

For nylig er der udkommet en bog redigeret af Bernd Gehrke og Gerd-Rainer Horn: 1968 und die Arbeiter. Studien zum “proletarischen Mai” in Europa, VSA Hamburg 2008, 336 s., € 19.80 (www.vsa-verlag.de), som forsøger at gå ind i problemstillingen ud fra en europæisk baggrund. Horn har i anden sammenhæng beskrevet en længere række eksempler på arbejderaktiviteter i forbindelse med 1968, og mener bl.a., at det hele begyndte som en etnisk konflikt mellem flamske og wallonske studerende i Leuven. Studenterne, der havde erfaringer, som gjorde, at de af franske studenter blev hentet til Paris i 1968.

I Østrig var der kun ganske få arbejderaktiviteter i forbindelse med 1. maj, men der var grupper fra den socialdemokratiske ungdomsbevægelse, som gik ind i arbejdet. Der fik “ungdomsop-

røret” mest en betydning i kulturel henseende specielt rettet mod den katolske kirkes moralforestillinger. Det lykkedes Socialdemokratiet og specielt den daværende kansler Bruno Kreisky at integrere disse protester i partiets politik – til dels fordi de var enige, til dels fordi det passede i deres kram. I Østrig opstod der derfor ikke et selvstændigt venstrefløjparti som VS.

Socialdemokratiet i Danmark undergik en venstredrejning i 1970'erne og var et parti til venstre for midten, som Anker Jørgensen sagde. Det blev ikke ved dette udsagn, og under processen med at udarbejde et nyt partiprogram (1977) oprettedes mange arbejdsgrupper, og partiet fyldtes med liv og lyst til at være socialdemokrat. Programmet “Solidaritet, lighed og trivsel”, der kom ud af dette, var det mest venstreorienterede i mange år – samtidig førtes en debat i partiet om at tiltrække de mange græsrodsbevægelser, der eksisterede i disse år. Men stort set gik ungdomsoprøret Socialdemokratiet forbi.

Arne Herløv Petersen har skrevet en delvis autobiografisk trilogi om denne tid. Han var fra en familie, der rakte fra DKP til SF, han var selv med i den første udbrydergruppe af DKP, nemlig Danmarks Socialistiske Parti. Trilogien er god, især første bind er interessant for noget af baggrunden til 1968 i Danmark.

Der er flere spørgsmål til disse år, og hvad de betyder i Danmarkshistorien. De fortjener at blive undersøgt på en bedre og grundigere måde, end hvad der skete i jubilæumsåret (og hvorfor har '68 pludselig så stor interesse, at man laver en sag ud af et 40-års-jubilæum?).

Gerd Callesen

“Det store stygge Storkespringvand”

Chris Holmsted Larsen sætter fokus på problematikken omkring arbejderne og ungdomsoprøret her i Arbejder Historie 2008/.2. I oprørets eftermæle har arbejderungdommen ingen plads, men spørgsmålet er så, om vi deltog og i hvilket omfang. Ligeledes er det af interesse, at se på hvilke spor vi efterlod os, hvad var arbejderungdommens bidrag til ungdomsoprøret.

Det, der er blevet kaldt 68- eller ungdomsoprøret, begynder flere år før 68, ligesom det lever videre og udvikler sig efter 68. Ungdomsoprøret var en uhyre heterogen masse, uensartet og delt over modstridende interesser. Et gennemgående motiv som alle delte var forskellige antiautoritære holdninger; samt en søgen efter og eksperimenteren med alternative livsmuligheder. Retrospektivt ligner oprøret et opgør med borgerlige værdier, som ikke kan have sagt arbejderungdommen meget.

Sådan oplevedes det bare ikke omkring midten af tresserne, hvor jeg selv afmønstrede i Svendborg og tog toget til København for at slutte mig til de unge ved Storkespringvandet. Her mødtes proletarflipperne fra Vesterbro, Nørrebro og fra forstæderne. De fleste af os var gået ud af skolen som 14årige og havde arbejdet nogle år som lærlinge, bude, arbejds drenge og piger og nogle få havde stået til søs. Industrisamfundet var midt i sin glansperiode, og der var brug for os over alt, hvis bare vi kendte vores plads på det hårde cementgulv bag samlebandet. Det var fysisk hårdt og dræbende fremmedgørende arbejde, sam-

fundet forlangte af os. Vi var kun store børn og unge og ikke ligefrem gennem reflekterede; men vi oplevede systemets uretfærdighed gennem vores kroppe, og (Karl Marx ville have sagt gennem praksis – men det anede vi ikke en skid om) det var med kroppen, vi sagde nej til systemet, nej til fabrikkerne, nej til kontroluret, nej til de iskolde værksteder, der stank af olie og snavs. De unge i Hans Scherfigs roman “Det forsmøt forår” gik glip af livets forår gemt væk i støvede skolestuer; vi proletarer var i samme situation. Vi var bare gemt væk på beskidte fabrikker og lagerpladser, og ingen kerede sig om os, hverken borgerkabets spidsere eller vores eget bagland. Vores NEJ var vores oprør og protest og som sagt, det var med kroppen, vi sagde nej, bl.a. fordi vi ikke havde andre udveje. At hænge omkring på gaden var en yndet flugt mulighed for de unge arbejdere i 50'erne. Her unddrog de sig de voksnes kontrol og udviklede forskellige sociale fællesskaber, her lærte de sig den forbudte elskovskunst. Tove Ditlevsen ironiserer et sted over begrebet “at gå i seng med hinanden”, når det nu altid foregik i en opgang eller port! Storkespringvandet blev for os et gigantisk gadehjørne, et sted for uformel social sammenkomst, et mødested for de utilfredse, en forsættelse af 50'ernes gadehjørne romantik.

Experimenterne omkring alternativ livsstil opstod spontant i dette miljø (og parallelt andre steder i landet), som en nødvendighed og legitimering af os selv over for hinanden. Inden vi fik set os om, var der opstået en alternativ kultur som reproducerede sig på forskellige måder og steder udover det ganske land.

Fra de unge arbejdere i Liverpool overtog vi det lange hår og så kendt som Beatles hår. Army jakken blev et must for mange. Den var billig og egnede sig fortræffeligt til at skrive alverdens slagord og budskaber på. Jeg husker en, der gik med påskriften: "Hiroshima 6. august 1945. Nagasaki 9. august 1945. København?". En anden ung arbejder fra Vesterbro skrev "yankee go home" på sin army jakke for på denne måde at tilkendegive sin sympati for Indokinas kæmpende befolkninger. For det meste var det navnene på pop – og rock – grupper og fraser fra pop tekster, som man skrev på jakkerne f.eks.: "Don't follow leaders". Fra Storkepringvandet var der ikke langt til Gammelstrand, hvor jazzflippere og studenter typer hang ud.

Om aftenen kom man på Cafe Nick i Nikolajgade og på de populære jazz steder: Vingården og Montmartre. Her foregik en sælsom interaktion mellem arbejderungdommen og borgerskabets udflippede unge. En hel verden af kultur og muligheder åbenbarede sig for os i dette sociale møde. Pludselig blev vi konfronterede med: digte – slagkraftige og farlige, musik der ommøblerede ens erkendelse og malerier, der gjorde folk skrub hysteriske, sammen med rigelige mængder af hash – det var nok noget, der kunne åbne erkendelsens døre også for os. Vi var forsigtige i dette miljø, passive og meget modtagende. Vi skilte ikke med, at vi var proletarer; faktisk syntes vi at være i et slags ingenmandsland, hvor klassebaggrund betød mindre. Omvendt må vores nej til systemet og alternative fællesskaber og stil have gjort et indtryk på de unge borgerlige flipper, for de

begyndte at efterligne os, især hvad angår langt hår som modkultur. Andre mødesteder opstod efterhånden som ungdomsoprøret tog form, og de unge grupperede sig i forskellige miljøer. Vi fra arbejderklassen, der var droppet ud af samfundet, levede efter fra hånden til munden princippet. Vi nassede længe og grundigt på dem, der havde arbejde, tog så selv et job i et par uger og holdt fri i et par tilsvarende uger. Vi skulle have et sted at sove og på den tid stod en masse af kommunens ejendomme tomme, så dem flyttede vi ind i. Når politiet kom og jagede os ud, stak vi bare af og fandt så et nyt hus inden nattens komme. Vi forbandt ikke vores husbesættelser med et politisk budskab, det kom først senere, da borgerskabets unge hippier tog tråden op efter os, men uanset hvordan man ser det, så blev slumstormer bevægelsen grundlagt i de år af boligløse proletarer. Overlevelsens kunst på gadeplan lærte vi af de rigtige bumser, som vi blandede os med i omegnen af det gamle latinerkvarter, på Kofods Skole og hos Frelsens Hær. De 2 sidste steder kom vi kun, når alle andre muligheder var udtømte, undtagen når Frelsens Hær holdt åben hus aften specielt for unge fra Storkepringvandet. På denne måde lærte og levede vi i en besynderlig position, klemte ind mellem borgerskabets unge og gadens bumser. Jeg husker en sommeraften i 1966, hvor den tidligere mesterboks, nu fuldtids bums og vagabond, Tommy Skovgaard gik i spidsen for et hippieoptog fra Storkepringvandet til et "hemmeligt skjulested i natten" på Købmeberggade.

Dengang vi sagde nej til livet ved samlebandene, forvandlede

vi os fra subjektivt ikke eksisterende til subjektivt eksisterende. Når man er subjektivt ikke eksisterende, skal der en kraftfuld kompensation til for igen at komme op til overfladen. Vi udviklede en stil og omgangsform, som vakte forargelse og direkte had. Vi var tilstede midt i bybillede i hovedstaden og tiltrak alles blikke, fik enorm medieopmærksomhed og endte med at fremstå som samfundets fjende nummer 1, men på det tidspunkt var vi allerede overhalet inden om af andre sider og fraktioner af ungdomsoprøret, der aldrig stod stille.

Personligt tror jeg ikke ungdomsoprøret forandrede ret meget; men omvendt var oprøret selv udtryk for de økonomiske globale forandringer, der gik henover verden i 60'erne. En vigtig faktor var den demografiske: aldrig før havde der i den industrialiserede del af verden været så mange unge. Vi var en købekraft, man regnede med, og en mangelvare på arbejdsmarkedet. Efter krigen var den industrielle sektor eksploderet, og efterspørgslen på faglært såvel som ufaglært arbejdskraft var enorm. Samtidig begyndte lønnen at stige, og det gav nogle helt unikke muligheder for at leve på alternative måder.

Jeg synes, at proletarungdommens input til oprøret var betydeligt. Vores intellektuelle ressourcer var meget begrænsede, og det opgør, vi tog med samfundet, var også et meget vanskeligt opgør med os selv. Skammen over at være proletar sad i os alle sammen og i mødet med de andre, i mødet med verden, var den det sværeste at forholde sig til. Folk fra middelklassen og overklassen havde vi kun kendt på afstand. Pludselig var man blan-

det sammen på en nærmest skamløs måde. Vanskeligheden ligger i den indbyggede ambivalens. Opgøret med de andre og samtidig med en selv, jeg kender ingen, der har klaret det. Til gengæld kender jeg mange, der har undertrykt denne konflikt, flygtet fra den eller benægtet den. En tredje vej er at blive outsider: lurendrejeren, der hverken er det ene eller andet og samtidig er både det ene og det andet. Den svenske trubadur Cornelis Vreeswijk fortæller, at han som ung bevidst valgte outsider rollen, og mon ikke det også gælder for digteren Dan Turèll. Det gav dis-

se 2 arbejderklassens helte en platform, hvorfra de kunne tale og skrive uden at blive knust af skammen – men denne tredje vej var ikke åben for “kvinderne ved kolonne 5” på Tuborg, som Trille synger om i “Sangen om Britt”. Det var heller ikke en mulighed for de unge arbejdere, jeg en overgang delte skæbne med på madrasfabrikken i Herlev eller de mange søfolk, jeg har sejlet sammen med. For dem var ungdomsoprøret en fremmed verden af outsiders, og mange arbejdere kanaliserede deres samfundskritik og selvhad over på denne gruppe. Det var noget,

vi fik at mærke både i forholdet til vores egne familier, og når vi færdedes i den offentlige sfære. De fleste arbejdspladser forsøgte at holde ungdomsoprøret ude. Arbejdsgiverne ved at udelukke os, arbejderne ved at chikanere os. I miljøet talte man om, at ufaglærte langhårede kunne få arbejde på Sojakagen og Den Kongelige Porcelænsfabrik. Det var i midten af 60'erne. Omkring midten af 70'erne kunne man få arbejde de fleste steder uanset hårlængde. Faren var drevet over, det samme var oprøret.

Claus Oreskov